

BEVEZETÉS AZ ÉPÜLETFIZIKÁBA

Dr. Harmathy Norbert, PhD

BUDAPESTI MŰSZAKI ÉS GAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM
Építészmérnöki Kar, Épületenergetikai és Épületgépészeti Tanszék

Épületfizika = tudomány?

Az Épületfizika (Building Physics, US Eng. Building Science) tudományos ismeretek és tapasztalatok gyűjteménye, amely összpontosít az építészetet érintő fizikai jelenségek vizsgálatára.

Európában az épületfizika és az alkalmazott fizika (**Applied Building Physics**) olyan fogalok, amelyek egy tudományterülethez kapcsolódnak.

Az épületfizika a természetben előforduló fizikai jelenségeket alkalmazva elősegíti az építészmérnöki és műszaki megoldások vizsgálatát.

Épületfizika területei

Épületfizika

Építészmérnöki tervezés
Épületenergetika és épületgépészet
Építőmérnöki tervezés
Anyagtudományok
Számítástechnika

Energetikai tanúsítás
Energiatudatos épületminősítés
Számítógépes szimulációs technológiák

Épületfizika témakörei

HŐVÉDELEM

PÁRAVÉDELEM

TERMÉSZETES VILÁGÍTÁS

ÉPÜLETENERGETIKA

LEVEGŐFORGALOM

AKUSZTIKA

Hővédelem

Határolószerkezetek energiamérlege

Hőátviteli folyamatok (hőtranszport)

Időben állandósult egydimenziós energiaáram

Felületi hőátadási tényező

Hőátbocsátás

Hőhidak

Egyidejű hő- és légáteresztés

Talajra fektetett szerkezetek

Sugárzást át bocsátó szerkezetek

Hőátbocsátás

Sugárzási energiamérleg

Párávédelem

Párafizikai alapok

Párás levegő, nedves anyag

Párafizikai jelenségek

Nedvesség az épületszerkezetekben

Folyékony állapotú nedvesség

Gőz állapotú nedvesség

Párajelenség hőtechnikai vonatkozása

Páraterhelés számítás és befolyása

Párakeletkezés okai

Páraterhelés csökkentése

Páradiffúzió

Számítási eljárások

Páradiffúzió számítási eljárása és méretezés

Kondenzáció a szerkezetben

Természetes világítás

Világítástechnikai alapfogalmak

A fény

Világítástechnikai mennyiségek

Természetes fény mint fényforrás

Természetes fényforrás jellemzése

Természetes fény hasznosítása

Környezeti adottságok hatása

Építészeti kialakítással összefüggő tényezők

Természetes fénymodellezés és szimuláció

Síkra vetített fényszórás és fényerősség

Térben modellezett fényszórás és fényerősség

Épületenergetika

Épületburkolat energetika

Határolószerkezetek energetikai jellemzői

Homlokzati falak, födémek, padlószerkezetek

Üvegszerkezetek energetikai jellemzői

Többrétegű üvegszerkezetek, szigetelések és bevonatok

Helyiségek energiamérlege

Egyensúlyi állapot és állandósult állapot egyenletrendszere

Épületfizikai és energetikai számítások

Fajlagos hőveszteség számítás

Hőszükséglet számítás

Helyiség hőszükséglet számítása

Épületfizikai hatások

Hőmérsékleti hatások

Szél hatás

Hősugárzás

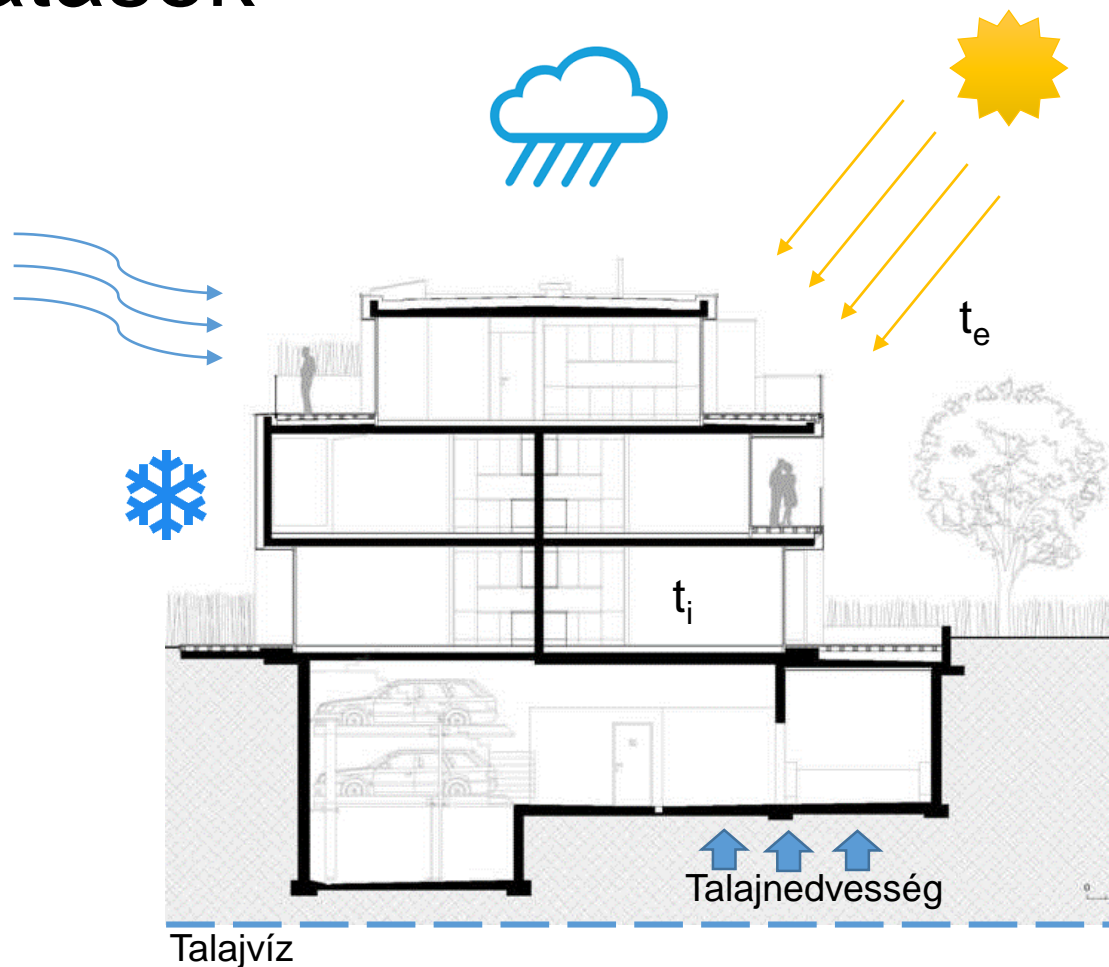
Csapadék

Nedvesség hatások

Hó és fagy hatások

Egyéb hatások:

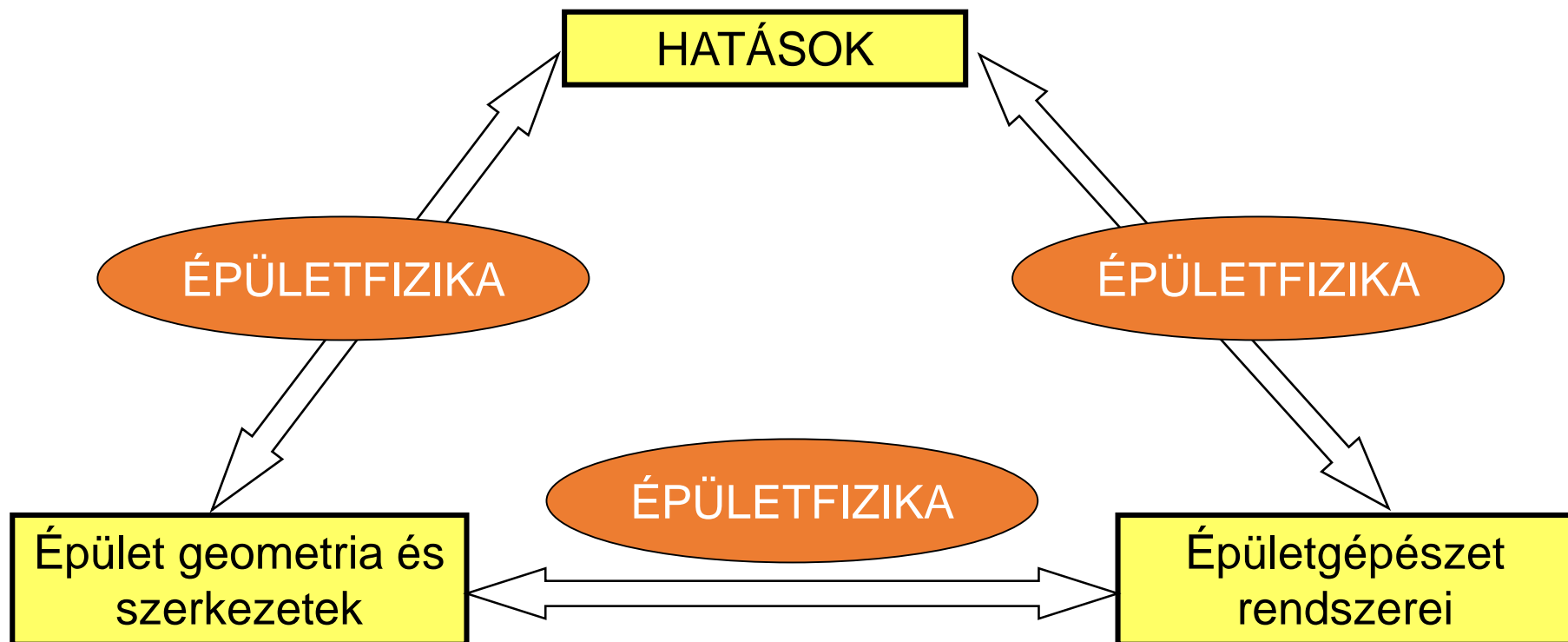
zaj, rezgés ...

Épületfizika szerepe

Épületfizikai tervezésnek három fő elemre épülő célrendszere van:

1. **A megfelelő belső komfort biztosítása**
2. **A megfelelő állagvédelmi viszonyok biztosítása**
3. **Megfelelő energetikai viszonyok kialakítása**

Fogalmak, elméleti alapok

Éghajlat

Környezet

Hőmérséklet

A napsugárzás spektruma

Direkt napsugárzás

Napsugárzás intenzitása

Csapadék

A levegő nedvességtartalma, állapotjellemzők

Árnyékolóhatás

Mikroklíma

Hőérzet és mérőszámai

Éghajlat

Az építés egyik célja olyan **komfortos terek létrehozása**, amelyekben a külső környezettől eltérő állapotokat kell biztosítani.

A tervezői feladat szakszerű megoldásához **nélkülözhetetlen az épületet érő környezeti hatások ismerete**.

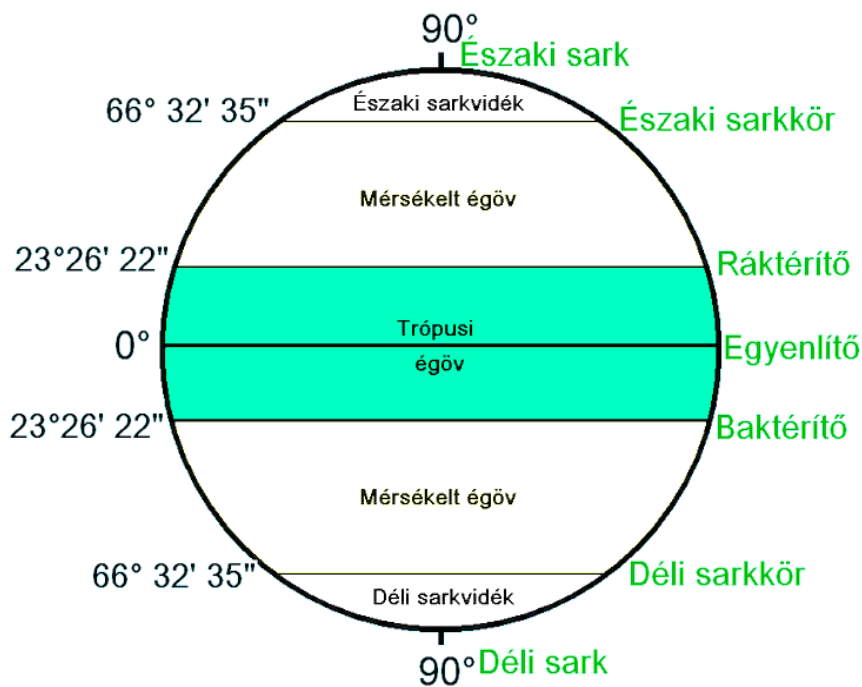
Az éghajlatból meghatározó természetes környezeti hatások köre tág. Ide értjük a következőket:

- Földrajzi hely
- Domborzati-vízrajzi jellemzők
- Szűkebb környezet éghajlati jellemzői
- Növényzet
- Időjárási elemek

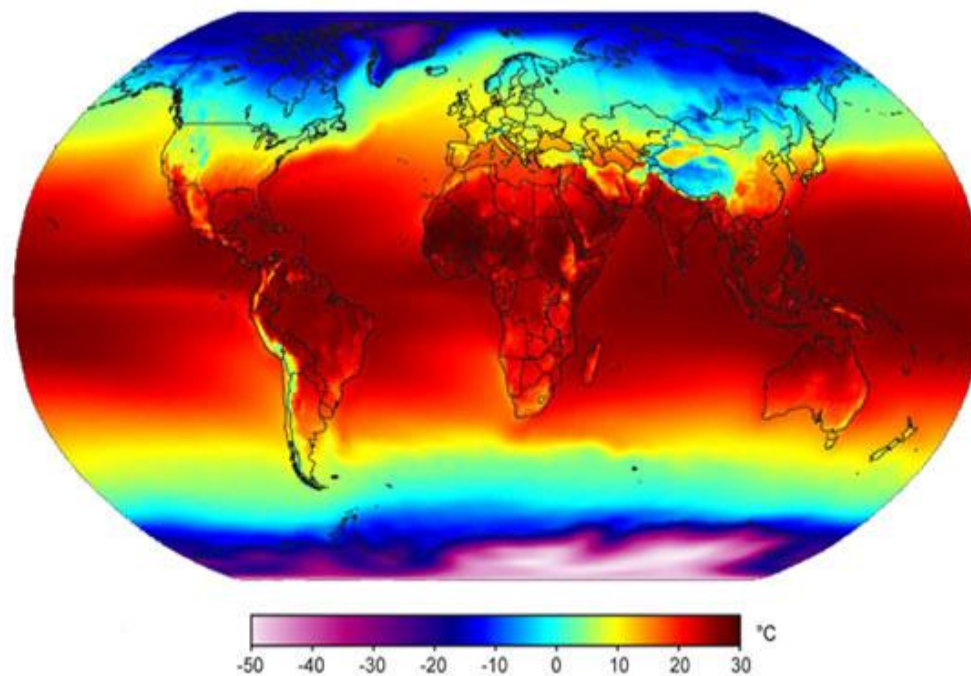
Az **éghajlat** az időjárási elemek időbeli összegeződéséből tevődik össze és a különböző időszakokra vonatkozó **statisztikai adatokkal jellemezzük**.

Éghajlat

A Föld éghajlati övei

Léghőmérséklet átlagértékek

Éghajlat

Legösszetettebb építési követelményekkel a mérsékelt éghajlati övezetben találkozunk. Jellemzők:

1. Téli hideg
2. Nyári túlmelegedés
3. Nappálya
4. Különböző formájú csapadék

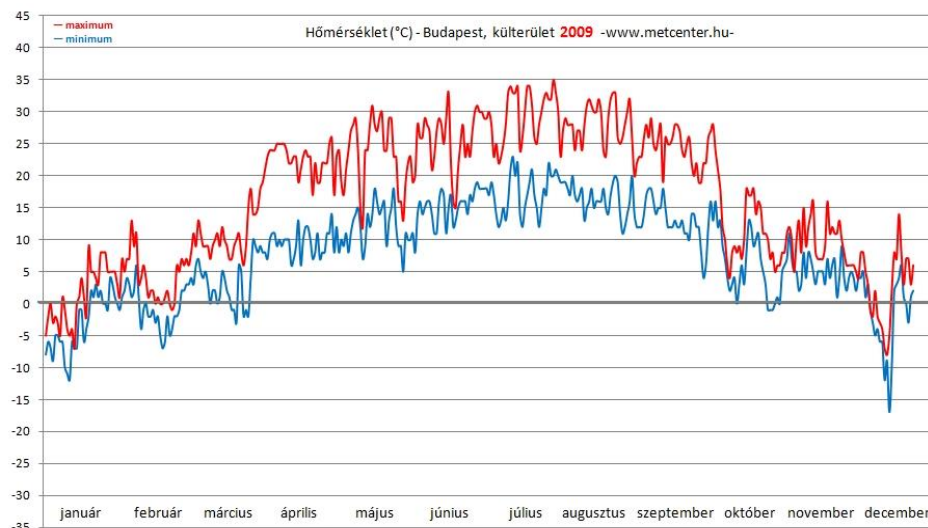
Klímatudatos és környezettudatos tervezésnél az éghajlati adottságokhoz ajánlott illeszteni a jellemző formákat és szerkezetek termikus karakterisztikáit.

Elkerülhetetlen a meteorológiai állomásokon begyűjtött **éghajlati adatok ismerete és vizsgálata** ahhoz, hogy a tervező megfelelő és hatékony módon alakítsa ki az **épület épületfizikai és energetikai jellemzőit.**

Környezet – hőmérséklet

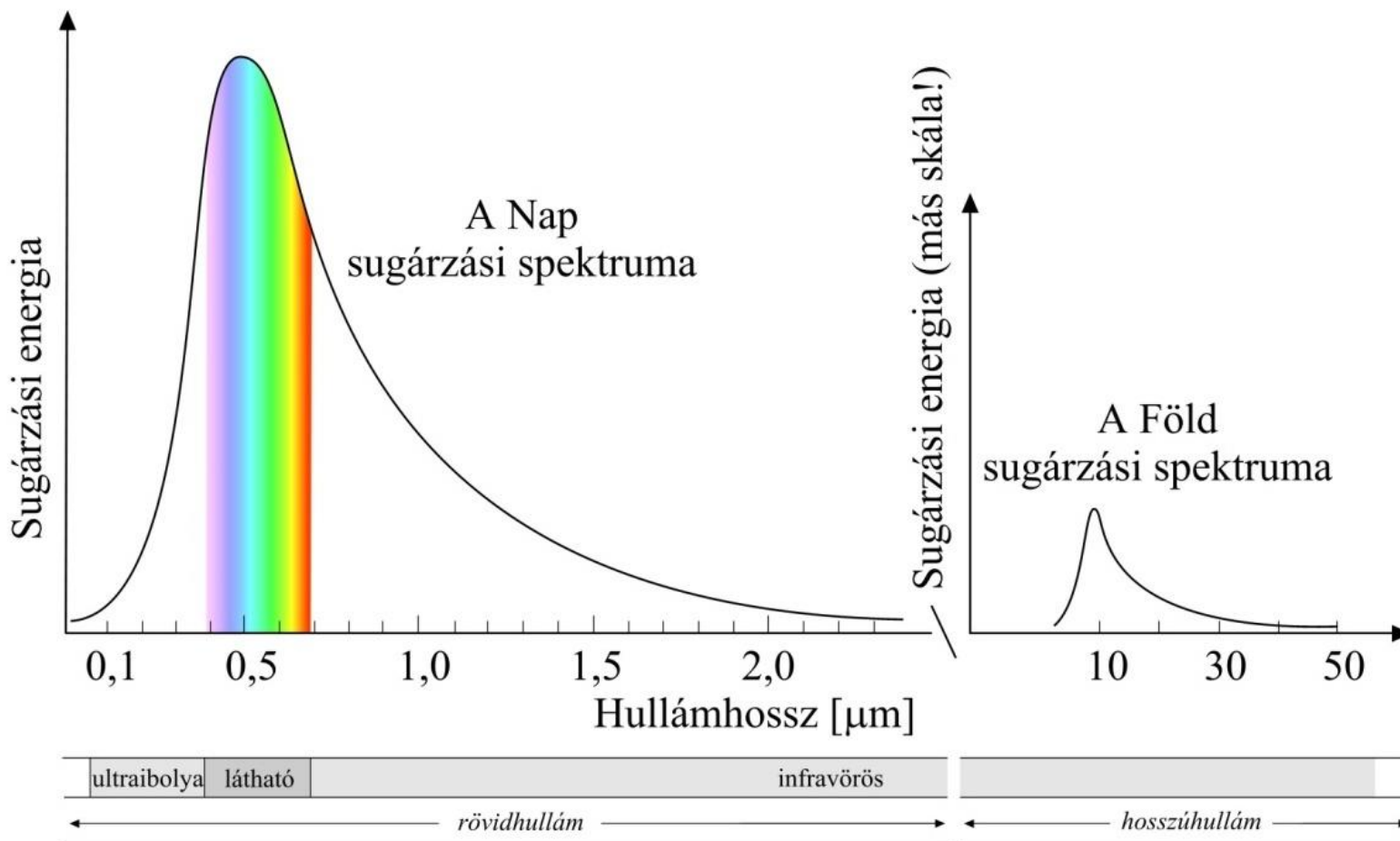
A hőmérsékletet statisztikai adatokkal jellemzik:

- **Éves középhőmérséklet**
- **Havi középhőmérsékletek**
- **Hőmérsékletlengések**
- **Szélsőséges (extrém) értékek**
- **Tervezési értékek** (extrém értékeknél enyhébbek, elfogadható kockázat mellett)
- **Fűtési hőfokhíd** (a fűtési energiaigény egyik meghatározója az, hogy az idény folyamán a helyiség és a környezet közötti hőmérsékletkülönbség mekkora és milyen hosszú időtartamú)

Környezet – a napsugárzás spektruma

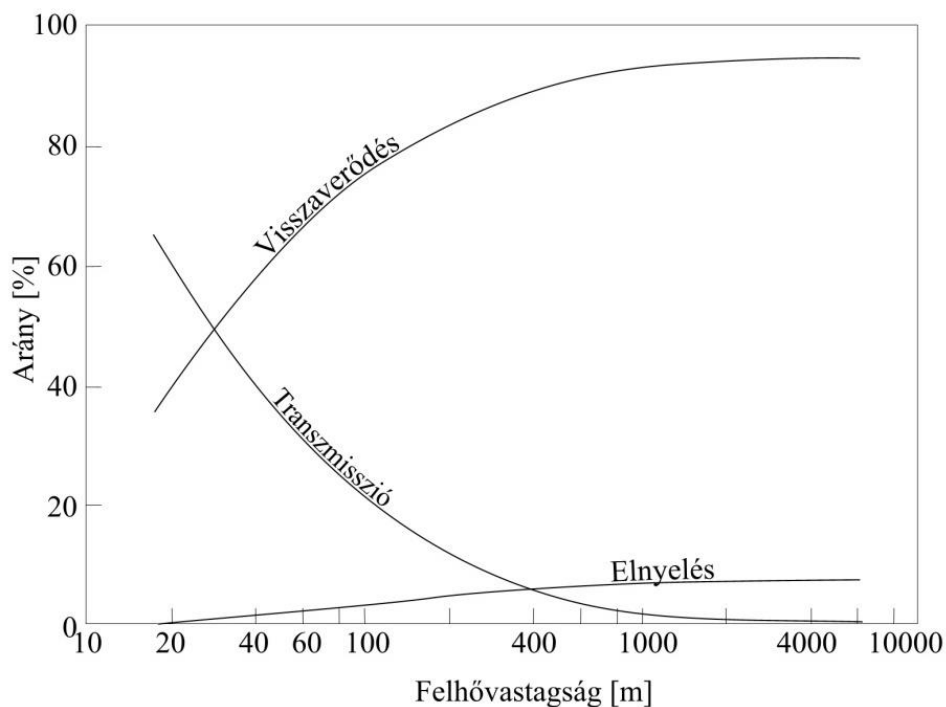
A bejövő napsugárzás és a kimenő földsugárzás Planck függvényei, azaz a Nap és a Föld által kibocsátott sugárzási energia spektrális eloszlásának összehasonlítása (Forrás: T. L. McKnight, 1990)

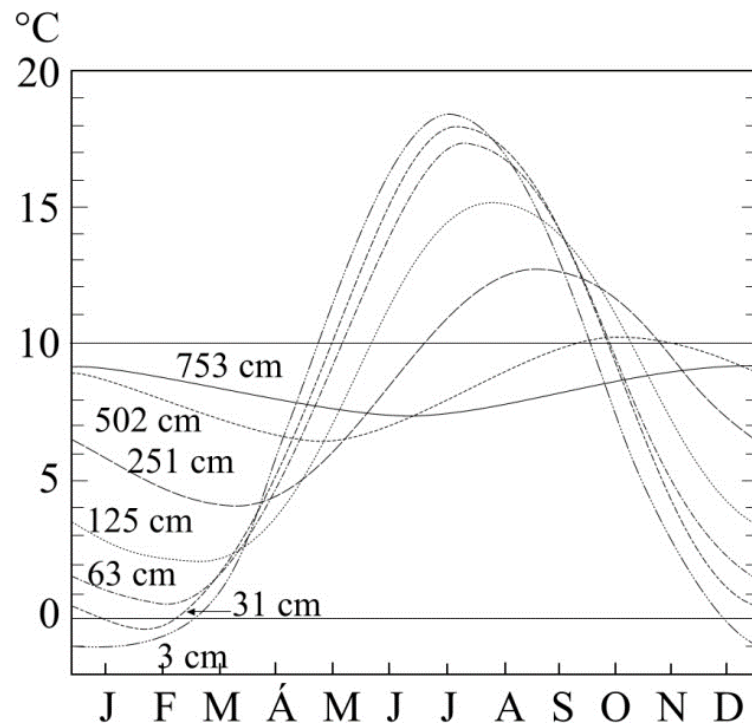
Környezet – a napsugárzás spektruma

A felhőrétegen visszaverődött, elnyelt és áttersztett (transzmittált) napsugárzás százalékos arányai a felhővastagság függvényében (%)

Különböző mélységű talajrétegek éves átlagos hőmérsékleti menete.

A méréseket a talaj felszínén, illetve 3 cm, 31 cm, 63 cm, 125 cm, 251 cm, 502 cm és 753 cm-es talajrétegekben végezték, Königsberg (Kalinyingrád) körzetében (Geiger, 1965 nyomán).

Környezet – direkt napsugárzás

Általános jellemzők:

- **Terjedéshez** nincs szükség közvetítő közegre.
- **Hőenergiává** alakul anyagi részecskék jelenlétében pl. a légkörön keresztül haladva.
- **Időben viszonylag állandó**: a napenergia állandó értéke kb. 1368 W/m^2 . A Napból a légkör felső határára ennyi energia érkezik.
- A Napból érkező, hullámok formájában terjedő **elektromágneses energiának** sajátos hullámhossz szerinti eloszlása van – spektrális eloszlás.
- A légkörön áthaladva a sugárzás **szóródik**, **elnyelődik**, illetve **visszaverődik**. A felszínre érkező sugárzás veszteséget szenved, gyengül, változik a spektrális összetétele.

Környezet – direkt napsugárzás

A sugárzás erőssége és mérése

- A **sugárzás erőssége** jellemezhető azzal a **hőmennyiséggel**, amely akkor keletkezik, ha a sugárzást egy tökéletesen elnyelő testtel elnyelhetjük.
- Mértékegysége: W/m^2
- Másik fontos sugárzási jellemző a **napfénytartam**, ami a **$120 W/m^2$ feletti** sugárzás **időtartama** (óra/év).
- 1965 óta a sugárzásmérés központi obszervatóriuma Pestlőrinc.

Campbell-Stokes-féle napfénytartam mérő

Környezet – napsugárzás intenzitása

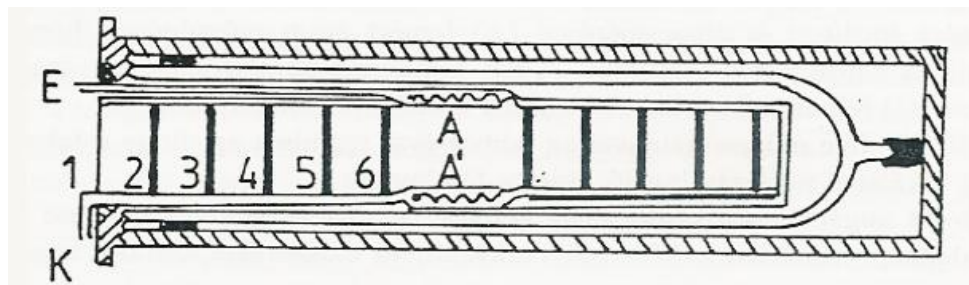
Napsugárzás intenzitásának a mérése

Direkt sugárzás - Pirheliométer

Abbot-féle Pirheliométer felül nyitott

fémhenger, belső fala feketére van festve,

- Ebben diafragmák (1-6) – csak a direkt sugárzást engedik be,
- A henger falán spirál alakban, ismert sebességgel víz áramlik, ez felmelegszik, hőmérsékletét a henger falával való érintkezés előtt (A), majd a falától való távozáskor mérik (A'),
- A víz mennyisége és fajhője ismert, a felmelegedésből számítható a sugárzás hőegyenértéke

Környezet – napsugárzás intenzitása

Globális sugárzás - Pyranométer

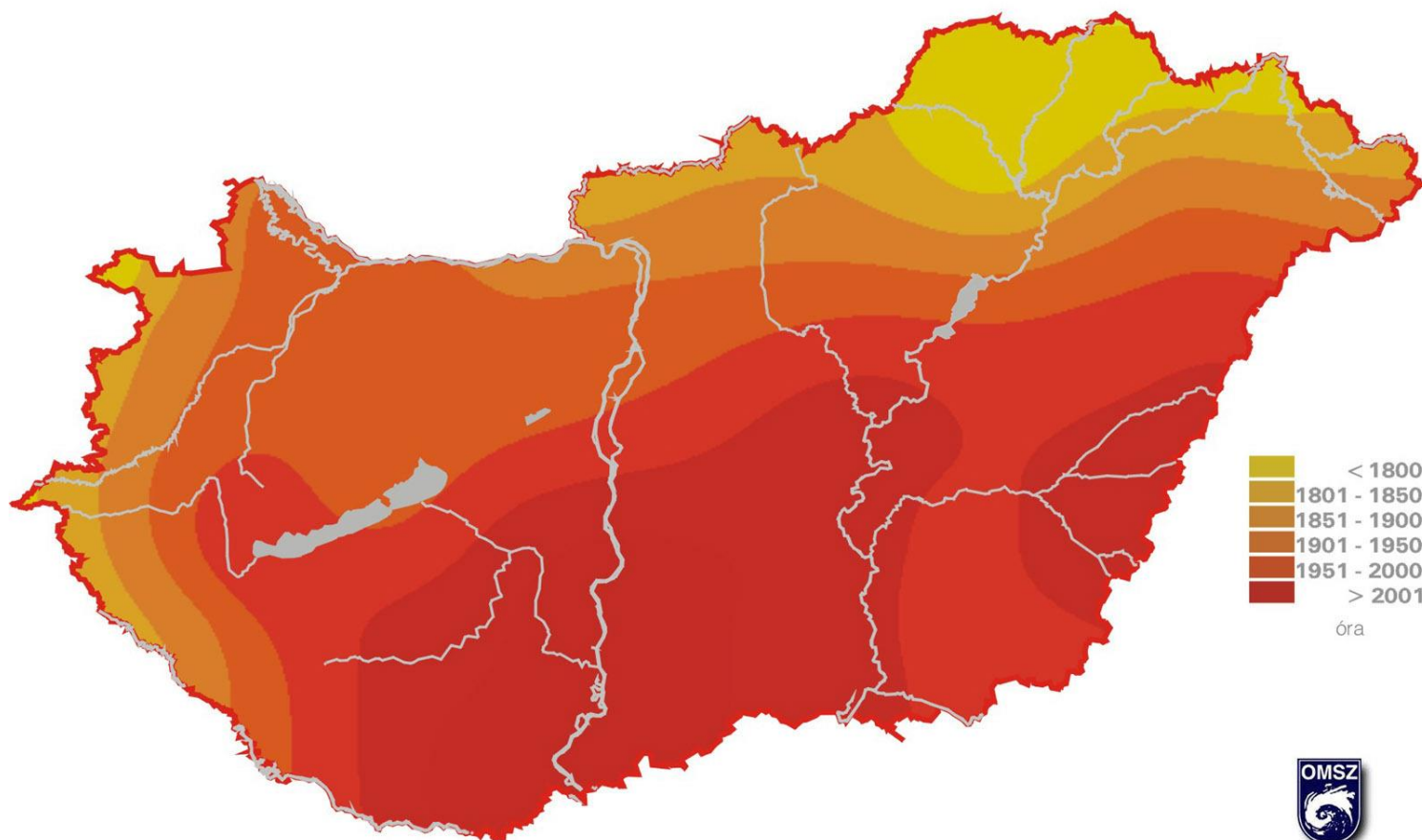
Globál sugárzás mérésére szolgálnak, azaz **a Nap és az égbolt** együttes sugárzását mérik:

- érzékelőjük vízszintes, az érzékelő felületét a teljes félgömbi tartományból érkező sugárzás szabadon éri
- az érzékelő két koncentrikus ezüstgyűrűből áll, a belső feketére, a külső fehérre van festve
- a két gyűrű hőmérsékletkülönbségét egy ún. termooszlop méri
- kialakult termofeszültség arányos a beérkező rövidhullámú globál sugárzással.

Környezet – napsugárzás intenzitása

A napsütéses órák éves összege

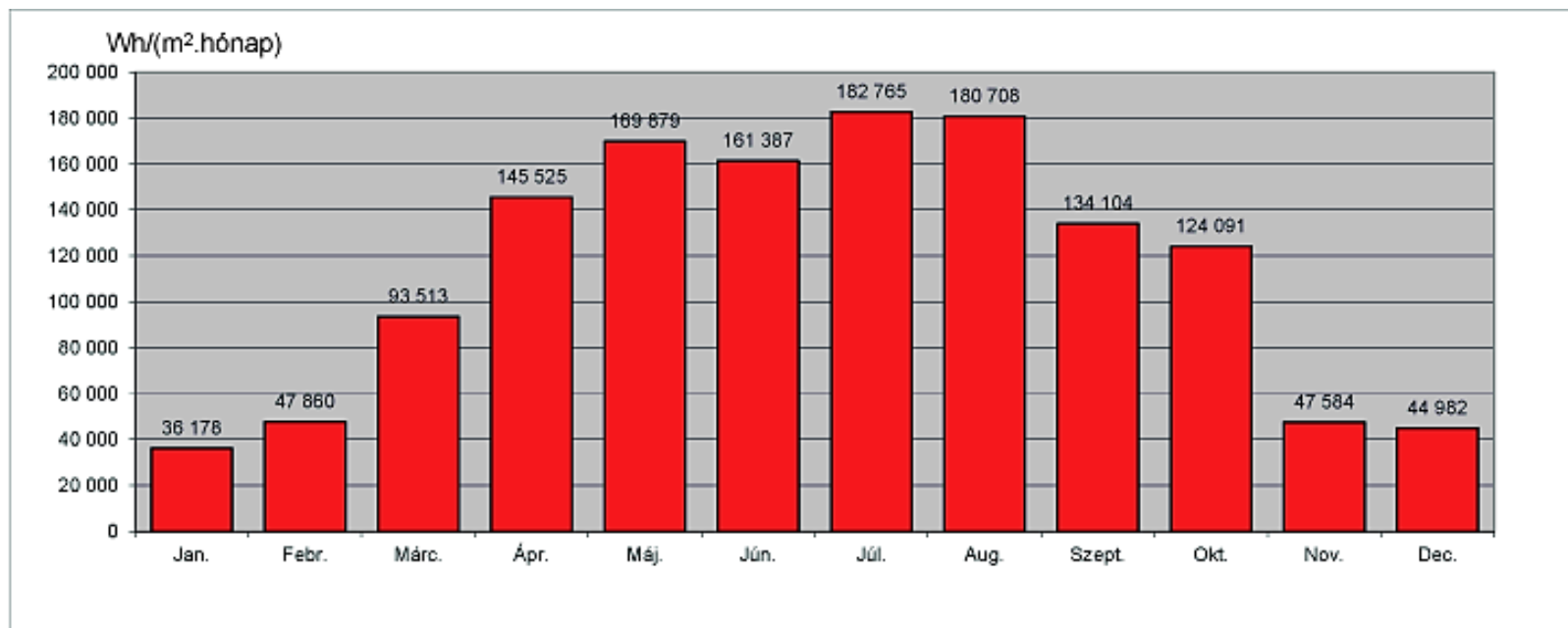

Környezet – napsugárzás intenzitása

Napsugárzási adatok, 2013.

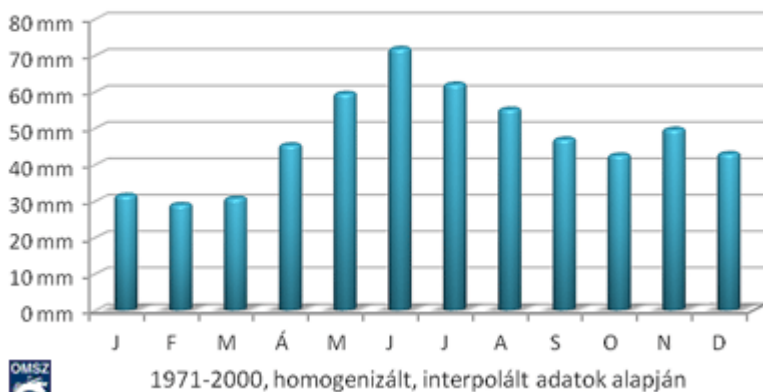
- Éves sugárzásösszeg: **1368,6 kWh/m²**
- Átalagos napi sugárzás: **3750 Wh/m²**
- A legmagasabb napi sugárzásjövdelem június 29-én: **7586 Wh/m²**
- A legalacsonyabb napi sugárzásjövdelem január 17-én: **70 Wh/m²**

2013. évi napsugárzás havi bontásban ábrázolva

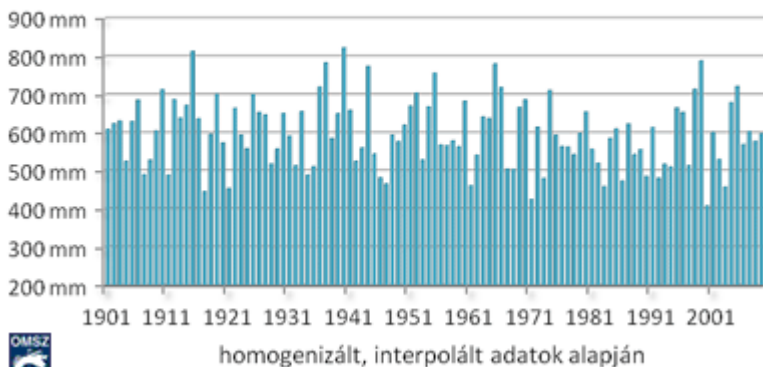

Környezet – csapadék

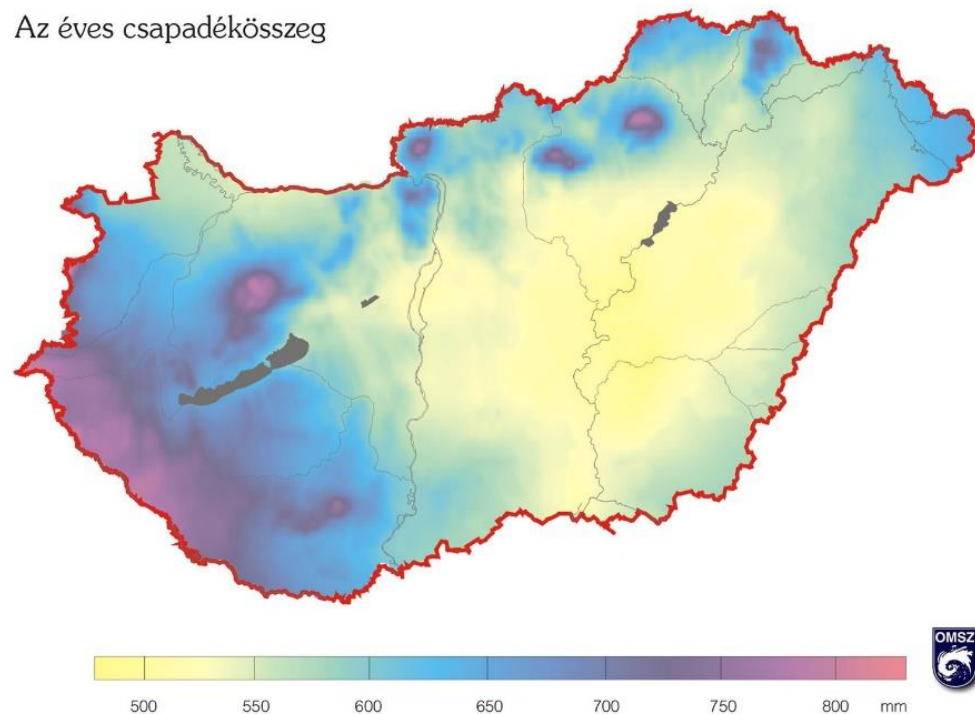
Országos átlagos havi csapadékösszegek

Országos éves csapadékösszegek 1901-2009

Az éves csapadékösszeg

Mikroklíma

A mikroklíma mindazoknak a tér aránylag kicsiny részére vonatkozó és **egymással kölcsönhatásban** is levő elemeknek, tényezőknek összegzése, amelyek az e térben (térrészben, helyiségben) levő élettelen tárgyak és élő szervezetek hő- és anyagcsere folyamatait befolyásolják.

Az élő szervezet hőérzetét a szervezet és a környezet közötti hő- és anyagtranszport határozza meg.

A mikroklíma és az ember

A kellemes hőérzeti állapot feltétele az, hogy az emberi test biológiai hőtermelése a kellemes bőrfelületi hőmérséklet mellett jusson a környezetbe.

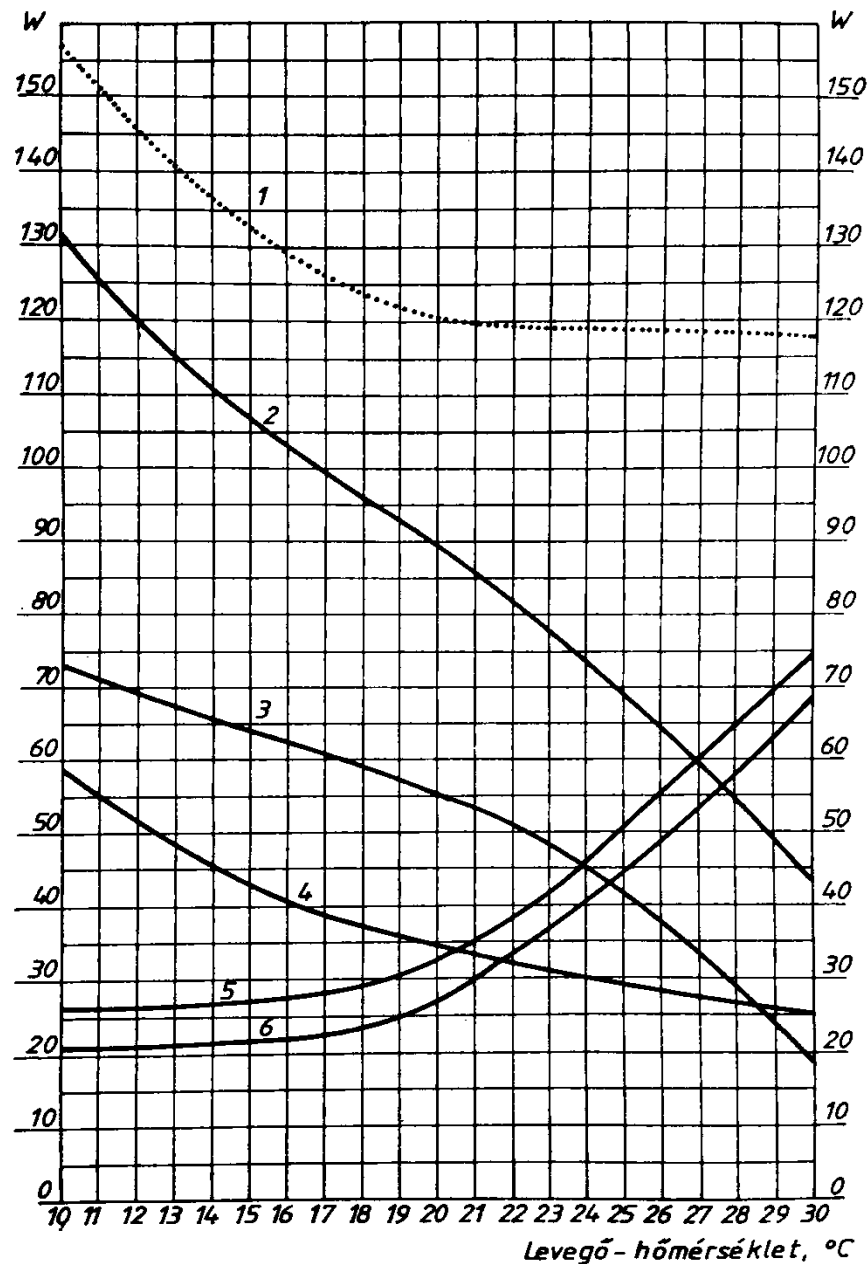
Az emberi szervezet hőtermelése az anyagcsere folyamatokhoz kötődik. A **hőátszármaztatási folyamat** négy legfontosabb tényezője:

- a száraz hőleadás a környező levegőbe,
- a sugárzásos hőleadás,
- a légzés útján történő hőleadás,
- a párolgás útján történő hőleadás.

Mikroklíma

Az emberi szervezet hőleadása:

1. Összes hőleadás
2. Száraz (konvekciós+sugárzásos) hőleadás
3. Sugárzásos hőleadás
4. Konvekciós hőleadás
5. Nedves (párolgás + légzés) hőleadás
6. Párolgásos hőleadás

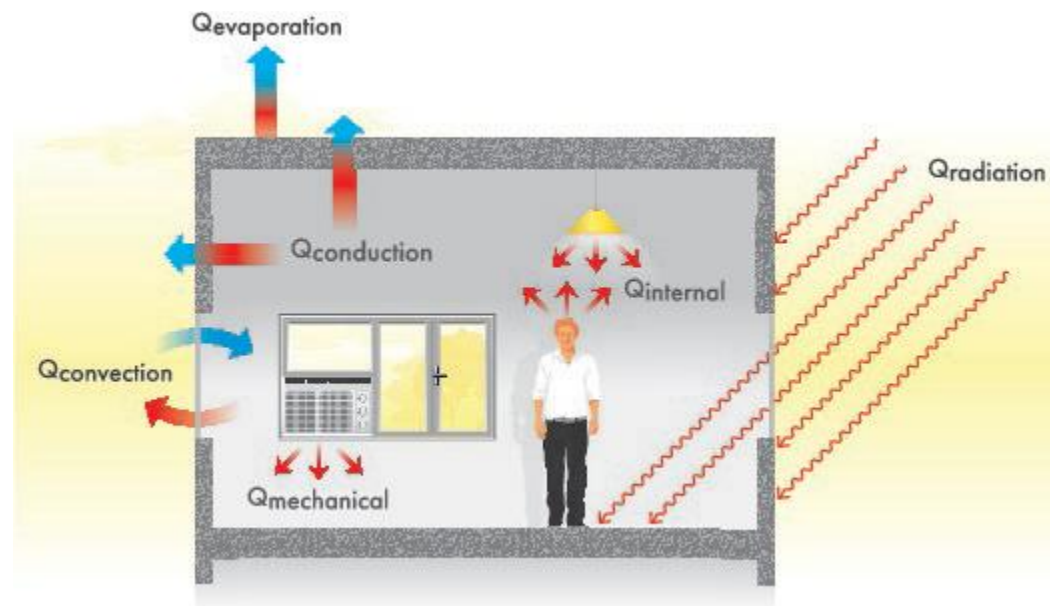

Mikroklíma – hőérzet és mérőszámai

A **kellemes hőérzet** az általánosan elfogadott meghatározás szerint az a tudatos állapot, amely a termikus környezettel kapcsolatos elégedettséget fejezi ki.

A belső mikroklímára ható legfontosabb műszaki paraméterek:

- levegő hőmérséklete
- a környező felületek hőmérséklete
- a sugárzás mértéke
- a levegő nedvességtartalma
- a levegő sebessége

<https://www.ecophon.com/en/about-ecophon/functional-demands/thermal-comfort/>

Állagvédelem

A belső felületek állagvédelmi ellenőrzése

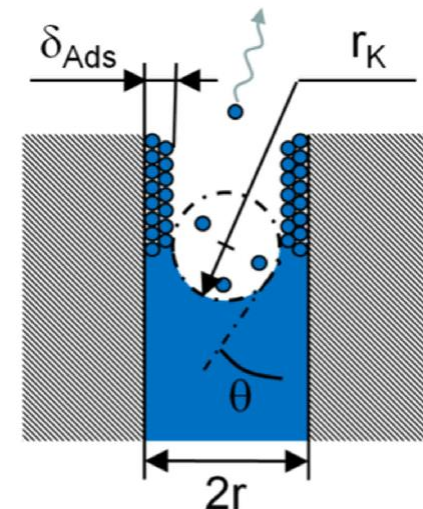
A lehetséges állagkárosodások:

- **Felületi kondenzáció**

Ha a felülettel érintkező, azzal azonos hőmérsékletű határrétegben a relatív nedvességtartalom eléri a **100 %-ot**

- **Kapilláris kondenzáció**

Ha a felülettel érintkező, azzal azonos hőmérsékletű határrétegben a relatív nedvességtartalom eléri a **75 %-ot**.

J. Guillot, 2017, Développement de faisceaux radioactifs : Influence de la microstructure d'une cible d'UCx sur les propriétés de relâchement des produits de fission

Állagvédelem

A nedvesség jelenléte a **gombásodás** szükséges feltétele!

Szaporodásra képes penészgomba spórák mindig vannak a levegőben.

A több ezer faj között mindig található olyanok, amelyek számára az adott hőmérséklet- és fényviszonyok megfelelőek.

Penészképződés szempontjából a kritikus részek a határolószervezetek belső felületének **legalacsonyabb hőmérsékletű felületei**, vagyis a csatlakozási élek, sarkok, hőhidak.

Penészes fal

<http://m.cdn.blog.hu/fu/furdancs/image/gyokosi2/p%C3%A11ra5.jpg>

Nedves hőszigetelés

<https://insofast.com/explore/insofast-vs-traditional-fiberglass/>

Solar Decathlon 2019

Nemzetközi házépítő verseny

<http://www.sde2019.hu>

hungarian nest+
projekt

mor projekt

inhabit2030
(h2030) projekt